

ЗОЯ СЕМЕНДУЕВА

УЧИТЕЛЬ

Махачкала, Дагучпедгиз, 1981

ЗОЯ СЕМЕНДУЕВА

УЧИТЕЛЬ

Махачкала, 1981, Дагучпедгиз

Семендуева Зоя
С 30 Учитель. Стихигьо. Махачкала,
Дагучпедгиз, 1981 г
56 с.
Учитель. Стихи.

ББК. 84. Тат
с (Тат)

Э шогъиригьой хуьшде Зоя Семендуева бирмундени
пушотеине зобуне дивэглгьоре, домундетгьоре те имо-
гьоиш э глэрей екем пес мунде одомигьо, гьеймогьоине
хушбэхди эн угьоре, тэглрифменд сохдени тозе девр жо-
вонгьоре, дусди хэлгь советире.

Э и сборник дешенте омори гьемчуьн еки эз песини
шогъиригьой энү—поэма «Духдер дуь бёбе», э комики
бирмунде оморени дусди эн дуь миллетгьо.

Р е ц е н з е н т: Н. Гилядов

С 763—36 70—81
М 124 [03]—81

© Дагучпедгиз, 1981.

СТИХИГЪО

УЧИТЕЛЬ

Деде мере эз гъул гуърде,
Берде у но эри хунде.
Имуш бирим руе вози,
Шоримушки—гъэдерсуъзи.

Учителыш деш эшгъ мидо,
Гъеммише бу шоре ловгьо.
Гъемме михосд гъэзиз уре,
Хуб мивомухд нубогъоре.

Е руз сергъуз у диримо,
Э гъеммейму хуб чум доно,
У э хуъшде омбор домунд
Гуйге дуъл юш бу лап гурунд.

У зиёди гоф не гуфди,
Хуб э ёр ме измуш мунди.
«Довгьо, довгьо!—гуфди бирден.—
Дес кешири беде дуъшмен...»

Гъеммееки мундим мэхътел,
Чум донорим э учитель.
Гене гуфди у эз иму:
«Мидорим Ватане эйшму».

Гирошд чор сал хуни ве глэрс,
Хилос бисдо кэлгъгьо эз лерз.
Игидгьойму руе хуне
Вогошденуът дусдгьо гене.

Учителе глэиллегьо
Миовурдут э ёр гьер бо.
Имугьоиш чигьрет энугь
Оморени э пушойму.

Имугьойле бирем деде,
Балаймеш гьисд эри хунде.
Нис воисде эри дире
Учителе сергъуз бире.

АСТАРЕЙМЕ

Э ёр мени, э глэили,
Келетегьо мигуфдируът:
Э ю хумне, э одоми,
Астарегьой асму веруът,

Э у гофгьо сохде бовор,
Астарепок бире шевгьо,
Мигешдуъм ме уре омбор,
Астарейме нисд э гьово.

Оммо мохурдшев-руз э ме
Е астаре э руй хори,
Товуш мидо, тегьер чуьшме.
Эри гьемме у мозоли.

Эжеш мере гьисмет бердгё,
Э коми куьнж эн вилеет,
Астарей ме эз Кремля
Мидуь мере эшигъ ве муьгьбет.

ИНСОНГЬО

Зигьисденим, бейхэбер вэхд гирошде,
Метлебгьоре пэхьни э дуьл сэхд дошде.
Оммо уьлуйм кей омогеш гъэришу,
У рэхьмедуьл эри екиш нибошу.
Энжэгъ увэхд дуьл эн гьемме сухдени,
Кейки бивэхд хун жовонгьо рихдени,
Кейки глэил э гъэл деде хэндуйсде,
Песде гьердуь эз бомб дуьшме беисде.
Глуймуьр инсон дураз нисдгеш зиёдте,
Эйчуь уьлуйм шев-руз уре терсунде?
Чуьтам гьони сокит мибу дуьл деде?
Довглохогьиш хуьшдениу гьисд бенде.
Ме, чуьн деде, эдем хосде, инсонгьо,
Темиз бугу эвр эн хори ве гьово.
Эжигей туп ве виз нолей косодгьо,
Шиновим сес хуше овоз мэгнигьо.

Э СЕР ГЬОВРЕГЬОЙ ПИСКАРЁВ Э ЛЕНИНГРАД

Инжо поисди дердименд е деде
Ве эри ферзендгьо эдее гирисде.
Парталгьо вокурди гьеммере сиегьи
Уре диремунде сохденуьм глэрс тигьи.

Гуйге у гуьрд сохди дерд ве гъэм хэлгъгьоре,
Э гъэд дуьл эн хуьшде донори угьоре.
Э жигей гъэмлуйе дедегьо э дуьньёгъ,
Ёс гуьрде согъ глуймуьр, сохдени у гирьё.

Гьоврегьош э инжо гъэдерсуьз омборуут.
Э жигей эн ворущ глэрс эз чум рихденуьт.
Э тегьер палутдор, у дедей муьхькеми.
Дердгьоре гьеммере э гъечи тоб дори.

О дедей! Омборе гъззобгьо туь дирей.
Четине рузгьореш кем эз сер не сохдей.
Яралуьш туь бирей, хун туьре рихунде.
Увэхди ниофди лугъэй нун эй хурде.

Э инжо гъоврегьо диренуьм ченд жерге.
Мигуиге гьеммешу офдорет эз ерге.
О дедей! Овлодгьо сессуьзуьт иглэре,
Туьш гирьё сохдени, сэхд гуьрде лэглэре.

Шиновит, шиновит инсонгьой эн дуьньёгь!
Хун рихди э инжо э тегьер эн дерьёгь.
У салгьой блокада э шегьер эн Ленин
Жоборди бурмунд хэлгъ, бугеш лап четин.

Омборе салгьошки эз увэхд giroшдет.
Гъоврегьой Пискарёв едигор вэхд мундет.
Ки инжо омогеш э тегьер эн деде
Тоб нидуь энугь глэрсгьой чум не рихде.

Гьер дугъ глэрс дедегьо бигьил бу чуьн нештер,
Эри эн довглохогь ве дуьшмен эни девр.
Де элов эн довгло луьп зере не суху
Тэхсирсуьз жовонгьо, бишэглр чуь соху?

НИС ВОИСДЕ МЕРЕ ДИЕ

Нис воисде мере дие
Товуше руз думонлуь бу,
Дедегьоре гъэмлуь дире
Ве э глутьлом жевгъ офдону.

Нис воисде мере дие
Хори, асму глэтош гуьруь,
Муьгьбетлуьгьо журо бире,
Бошут угьо дердлуь, гъэмлуь.

Нис воисде мере дие
Гізіллего езугъ бошут,
Гуърде вэгідо нум бебере,
Хьэсрот бире, ох вокошут.

Нис воисде мере дие
Жовонгьойму фурмуш сохут:
Энжэгъ дусди, еклуьгире
Беде дуьшмеш хуьрд нисоху.

ШЕКУЪЛ БЕБЕ

Мигьревуне чумгьой деде
Эз сер те пой эн кук хуьшде,
Денишире хуб фегьм сохде,
Гуйге дири уре суьфде.

Э пушой ю оморени,
Э дэгъдэгъэй эн жейлеи,
Чуьтам шуьвер гізілире
Ю э довгіо рэхъ сохдиге,

Деде-хэгьер, ширине ёр
Ёси бируьт, чумгьошуш тор.
Гуйге думон шиширебу,
Ковре асму веде небу.

Э дуьл гьемме дебу шивен.
Эн ки бу кук, эн ки шуьвер.
Гьэл мигуьрдуьт, моч мисохдуьт:
«Шор вогордош!»—мигуьфдируьт.

Домор биреш е сал небу,
Гьич эвлоче не диребу.
У сал бири кук эз деде,
Недири у гьужогъ бебе.

Тегьер чендгьо, э келе женг
Дуьшменгьоре дори у мерг.
Э гъэд глэтош уш домунди,
Эри Ватан хун рихунди.

Бисд сал глутьмуьр жовонире
У бэхшири кук хуьшдере.
Келе сохде веровунди,
Гьич хьижрони не бирмунди.

—Эйчуь бирей гъэргъ туь, дедей?
Бегем мере суьфде дирей?
Гъэрд эвлоди эри рафде,
Гъэлхэнд Ватан эй поисде.

Дуьл эн деде бисдо гурунд,
Похли-похли у глэрс рихунд.
Кук диренге хьол дедере,
Сер гуьрдени эй дуьл доре.

—Мегирис туь, гьирке месох.
Шовглой мере туь гьобул сох:
Верзирени э жофой туь
Миведиром, бош имидлуть.

—Ме сохденуьм э туь бовор.
Дуьл дедере сохош туь шор!
Бура глэзиз, шекуьл бебел
Туьни эзуш жовон гьеле.

Войгей деде энжэгъ уни:
Э и глутьлом бу шолуми.
Чуьн туьнигьо, глэзиз деде,
Нике рузгьо винуьт гене.

* * *

Духдер догъум, войгелуьнуьм,
Туьре, гъуш догъ, сэхд хосденуьм
Э дургъо туь гъэнет зере,
Бер унжиге муьгъбет мере.

Бисдориге туь э серхъэд.
Тегьер эн мерд, бош гьиномерд
Мибу кумег муьгъбет дусди.
Эй ту игид Ватан—расди.

Енебуге зере гъугъэр,
Жэхъди сохде эри бегьер,
Э унжигеш муьгъбет иму,
Хъэвес мидуь, кумег мибу.

Э гьержоиш туь бисдори,
Дан, севгили, туьре ёри.
Туьни войгей дуьл духдери,
Э и Ватан бэхдевери.

НЕСИГИЭТ ДЕДЕ

Дануьсденуьм туь,
 кук ме, гъисд гъэзизи.
Дедей миё эз эвлод бу сэхд рази.
Игид Ватан кук бисдоге гъисд мозол,
Хурде шириш э туь мибу ниш-хъэлол.

Тейте туьре келе сохде дуьл деде
Михосд лово: невини дерд, довгъо де.
Дан туь гъэдуьр шолумире имбуруз,
Хэлгъьо дие небу дердлуь, серегъуз.

Э глүмүр туь бисди зиёд расирей.
Руй бебере туь, глзил ме, недирей.
Согь могошдге мидо туьре несиглэт.
Дедей норе эри туь рэхь исэглэт.

Тегьер дедей, ширдор бала Ватани.
Гьич вэхд эзу журо бире нидани.
У гьем гьувот, гьеми эшгьи эй игид.
Э гьер женггьо э Ватан бош туь имид.

Дануьсденуьм туь, кук ме, гьисд глэзизи.
Дедей мие эз эвлод бу сэхд рази.
Игид Ватан кук бисдоге гьисд мозол,
Хурде шириш э туь мибу ниш-хьэллол.

БИРЕНУЪТ БЕБЕГЬОШ

1.

Вэхд довгlo бу, гьизгьин эн женг.
Шев торик бу, невебу менг.
Миомо сес ноле ве виз,
Глэтош эн туп микеши риз.
Гуьрдет э бенд чор эйлонме,
Имуре берд есир дуьшме.
Зэхьм эн яра мидо сэхд дорд,
Дуьшмен сурул, тегьер жоллод,
Сохдембу гуж э есиргьо,
Десдей «эсэс» эн немцигьо.
Кумег бире дуь эеки,
Е ченд милет: урус, лезги...
Меш ки бируьм тэхьно е тат,
Бироргьойме бируьт ченд сад.
Бисдорим гуьрд десде-десде,
Вирихденим иму песде.

Ченд улкегьой Европаре
Гешдейм иму, чуьн оворе.
Гогъ э Франц, гогъ э Дани
Сохдейм иму партизани.
Мибердим женг желд-борембор,
Бирим эйшу тегьер бирор.
Эй гьемме бу дуьшме еки:
Фашист-хунхур, жинс эн сеги.
Оммо э дуьл Ватан дебу,
Бирим омбор хьэсрет энугь.
Верасд довго. Асму вокурд.
Ферзендгьоре Ватан вохурд.
Динже жофо ве ободи
Эри иму сэхд мироди.

2.

Шохьонгум бу. Куфдут дере.
Вокурденуьт дер хунере,
Э домой дер е пире мерд
Сергъуз, гложиз, сэхьиб сад дерд,
Чуькле шелей тумореи
Э дес эни езугъ дери,
Фамилере ве нум мере
Чуьтам гьисди гуфди э ме.
Мэхьтел мундум: ки миё бу,
Гьечи мере хуб шиноху?!
Теклиф сохдум ме э хуне,
Сифет мерд до бегьем гуне.
Э фикир ме гешд ченд хэёл,
Дуьл инсони гоф сохде лол:
... Жогьиле вэхд дедейму муьрд,
Бебейму зен тозе вегуьрд.
Ме увэхди бируьм гьеле
Пенж-шеш сале, лап чуьклеле.
Зенбебейму, тегьер уге,
Мере нихосд эйчуь буге.

Бибеймуш бу бегеме пуч.
Микүфд, микүшд, мивоно гуж.
Михурд, мигешд лап гээдерсуз,
Нимунд е руз гыч ичкусуз.
Гээгър энуре эз ме михосд,
Э пэхьники у чуьш мисохд.
И гужгьоре тоб недоре,
Гуфдиренуьм эри бебе.
Хотур эн зен эй немунде,
Бибеш эз гул мере гуьрде,
Сургум сохде селт эз хуне
Берде до э етимхоне.
Суьфде шэхь зе дуьл ме унжо.
Бегем бебе небу бижо?
Мегьго, салго мигирошдгеш,
Ниоморут гыч е гилеш.
Чуьтам есир э гээриби.
Хьэсрот Ватан сэхд бирени.
Гьечу хьэсрот бебе бирем,
Руй энуре гыч недирем.
Бибелуье етим бирем,
Нун бибере гыч нэхурдем.
Вегирд мере етимхоне...
Инжо бири эй ме хуне,
Инжо офдем бебе-деде,
Ватан бири эйме гьемме.
Бегем э ме лоигьини
Э у сохум ме хогьини?
Биремгеш ме эз Ватан дур,
Дошдем номус ве гьем обур».

3.

...И фикирго э дуьл дери,
И мердиш чум сэхд донори.
Дуь одоми гээргэз хуно,
Дерим иму э и хуне.

Нуьшуьнденуьм ме и мерде,
Пуьрсиренуьм хьол ве дерде.
Гофе сер гуьрд глэйб кешире,
Охиш эз дуьл вокошире.
У гоф мисохд, чуьн тэхсиркор,
Гьер гоф мисохд э ме сэхд кор.
Бирден поисд, песде гуфди:
«Туь балай ме, мере гоф ди,
Эз гофгьой ме бикеф нисдге
Ве мере ёд нихуниге?
Э сурогь туь омбор гешдем,
Гозитгьоре хуб фегьм сохдем.
Эз товун туь эхир хундум,
Эз гьинор туь шори сохдум.
Имугьойле офдем туьре,
Воисд пиш сох туь бебере.
Э пушой туь миофдонум,
Туь вегирдэй эз ме ондум.
Менуьм бебе изму гьэмлуй.
Тек-тэхьноюм пушой муьрде,
Кес нисд митош эй вегуьрде».

Езугь омо мере омбор.
Фикиргьой ме бисдо чен бор.
Эз гьул бебе гьони гуьрдуьм,
Э пой уре вэхизундум.
Бугеш мере келе сабуьр,
Суьфдеи бо ме э глуьмуьр,
Гуфдируьм гоф шох э сифет:

—Чуьтам хунде мере ферзенд?
Мере дошди Ватан Совет,
Ме гьисдуьм кук келе кифлет.
Туь бебеи, энжэгь бебе...
Туь венорей э ме лербе.
У лербе нисд эн вэхд довго
Ве диремгьо четинигьо.

У лербере, бебе, э дуъл
Туь венорей эй согъ глұьмуьр.

Имугъойле э пире вэхд,
Ме герекуьм бебере сэхд.
Нэгл... Нисохум э туь езугъ.
Бебе! Гуит э кук буйругъ!

О, ВАТАН МЕ!

О, Ватан ме! Эри ме гу
Эйчуь туьре дуъл хосдеге
Сур нисдиге эй ме воку
Чуьтам э дуъл гуьрдей жиге?

Белкем буьлбуьл руз эн васал,
Хэненуйме э дор вери,
Хундиге у эри Ватан
Мугъумлуье раче мэгли.

Белкем э ён эн гуфере,
Э хундеки дедей ненуй,
Эри бала у гуфдире:
Туь эй Ватан веро хушруй.

Белкем бебе эз гуьл гуьрде,
Гердундеки э сейл мере,
Гьер тарафе у бурмунде,
Ве Ватане хогъ гуфдире.

Эзуни ми глэзиз Ватан
Ве э дуьлиш муьхькем нуьшди?
Эри овлод, сэхд гъэдуьрдан,
У эз гьер чиш зиёд гьисди.

ГІЭЗИЗЕ ПАРТИЯ

Миллионгъо вегуърдуът ерэгъэ,
Рэхъбери туь сохди женг хэлгъэ.
Бейдогъиш дорембу уьшуьгъэ,
Э дес туь, гІэзизе партия.

Миллион дуьл дегесунд шэгІмеле,
У элов Октябрь бу келе.
У мунди эй хэлгъгъо нишоне,
Чуьн жоборд, гІэзизе партия.

Э у женг бебегъо овурдет,
Хушбэхди, дуьлшори э кифлет.
Бироруът э иму гьер милет,
Нигегъдор, гІэзизе партия.

Руз-беруз ободи овурде,
Коммунизм эдейме вокурде.
Имидлуь пушово туь берде,
Товуш хэлгъ, гІэзизе партия.

ШЕГЬЕР ЛЕНИН

Шегьер Ленин— шегьер-игид,
Э гъовхой туь хэлгъ бу имид.
Велг торихэ ченд вешенди,
Унжо пури гьинорменди.

Эз ёр хэлгъгъо гьич вэхд нирав
Нуьгьимуьн руз мегъ эн январь.
Сес «Аврора» бисдо эйму
Э женг Октябрь нишонбирму.

Келе довгІой эн Ватани,
Э пушой чум гьисди гьони.

Эз буй барут женггьой гъовхо,
Гъелеш темиз нисди гъово.

Гуйге тозе бине нори,
Раче шегьер веромори
Уш гъисд жофой игиде хэлгъ,
Глэлем Ленин доре рач шевгъ.

ДОР Э СЕР БИЛОГЪ

Чуьн гъэреул э сер билогъ поисдей,
Луьгегьоре э чор тараф лов сохдей.
Савзе велггьо э гуш-гуши дебаре,
Дирегьоре эри еки гуфдире.

Духдерун догъ э ён билогъ оморе,
Дуь эй еки дуьлгьошуре гуфдире.
У гофгьоре гьеммере туь шинире,
Дануьсдени пэхъни сохде сургьоре.

Соймишигьо э соей туь нуьшденуьт,
Дуьлгьошуре унжо серин сохденуьт.
Эй инсонгьо де у коргьо сур нисди,
Эйтуь угьо чендгъэдериш хьуьрмети.

Кошдегор туь, гъелбетки дануьсди,
Эри ники туьре инжо у кошди.
Кини у мерд туьре инжо кошдегор?
Е богъдори енебуге рэхъигор.

Ки гъисдигеш никисохи у ёгъин,
Унегуьре ме не бире гъич гъемин.
Шоре мэгъни эри туь, дор, хунденуьм,
Кошдегоре эдей тэгъриф доренуьм.

Э СЕР ГЬОВРЕЙ ДЕДЕ

Э сер гьоврей туь поисде,
Эй сес туь ме хьэсрот бире,
Шевиш-рузиш суьгьде деде
Туьре эдем огол зере.
Эйчуь дедей, туь зу муьрди
Э сал гьуьмуьр не расире.
Эйчуь гьечи езугь гьишди,
Эйки гуюм ме дерд мере.
Дерд ферзенде энжэгь деде,
Дануьсдени вогу сохде.
Оморей эй не вогошде,
Балай туьре дердлуь гьишде.

ХОГЬ ВАТАНЕ

Гьер инсоне васалиш гьисд поизиш,
Гьеммишелуьг нисе бире гьич екиш.
Эз ю бэгьдо гьер одоми нум гьишде,
Э ю гуьре у нуме у вегирде

Беднумире эй вегирде четин нисд,
Никисохэ гьеммишегьо хьуьрмет гьисд.
Сох никире, нике нуме эй гьишде,
Э негьогьи пуч несохде гьич вэхде.

Рузгьоймуре шевгьо дегиш сохденуьт,
Рафде рузгьо вогогьруш нис биренуьт.
Тэґди сох туь коре пушо эй берде,
Ненге инсон эз гьуьмуьриш пес мунде.

Бирмун гьинор те поиз туь оmore,
Э девр иму хьуьрмет гьисди жофоре.
Эз дуьли хогь туь гьеммише Ватане,
Муьрде бэгьдош у гереки инсоне.

НИСЕ МУЪРДЕ

Гирошдуйтгеш омбар салгьо,
Чигьрет эн кук фурмуш нибу.
Те чумгьою хьэрзо гьисдгьо,
Дедей куке гье мигешдуй.

Нидануй гьич дуьл эн деде,
Е мэхэлиш сокит бире,
Согь гьуьмуьр, ю лово хосде,
Огол зере ферзенд юре.

Э хуней кук у лампере,
Дегесунде хомуш мибу.
Когьозгьой довгьoire
Э ён лампе у михуну.

Эз гуниле офдонугьо,
Нивэхизуь, сер тик гирде.
Эри ватан жуне нуьгьо,
Гьич е вэхдиш нисе муьрде.

Чигьрет энугьеммишелуьг
Эй хэлгь Ватан ве эй деде.
Гьем гьуьзетлуь ве гьем буьзуьрг
Едигор ве гьэзиз мунде.

ЛОВОЙ ДЕДЕ

Гьетте гьенет муьхькем бире,
Гьуш хьозури эй паруьсде.
Гьишде лулей эн хуьшдере,
У э дури гьэнет куфде.

Ферзендгьоймуш э гьечунуът,
Тегьер эн гъуш келе бире.
Эз дедейгьо гуфдиренуът:
—Хьэлол сох туь э ме шире.

Э рэхь эдем ведарафде,
Небу боши дедей гъэгъри,
Биё офум рэхь эй хуьшде,
Вэхд рафдей ме изму бири.

Дуъл эн деде гьелбет могъбул,
Гьетте шинре мибу суьфде.
Песде мибу у шоредуъл,
Балай куке рач фегъм сохде.

Сер мигируь ловогъоре,
Эй ферзенд эри хосде:
—Бура, кук ме, рэхь шорире,
Ватане туь э дуъл дошде.

Фурмуш месох хок хорире,
Э коминжо келе бирей.
Ве гьемчуьн у инсонгъоре
Эз ки, жунме, эшгъ вегирдей.

Э чуь жигеш бисдориге,
Дан ки туь одомини.
Коми рэхьэш туь рафдиге
Инсонъети хьуьрмет туьни.

ВЭХД ЖОВОНИ

Тегьер богъгъой эн васали,
Гьечу рачи вэхд жовони.
У гьисд васал зиндегуни,
Ве биёвгъой эн инсони,

Бош туь жовон хосдей эн дуьл,
Рачи ди туь тегьер эн гуьл.
Ватан эз туь шори соху,
Имид ёгъин э туь бесдуь.

Рэхъгой глұьмуьр лап омбари,
Угьо эйтуь очмиш бири.
Хубе рэхъ дан туь вихде
Э дузе рэхъ ёгъин рафде.

Увэхд мофи мозол ве бэхд,
Рузгьош мибу эйтуь хушбэхд.
Мидани туь офде софо,
Ве тэгрифи э гъэд жофо.

МЕРЕ ХЪЭЗ ОМОРЕ

Мере хъэз оmore денишире,
Раче чигърет догъгоймуре.
Электриш ишуьгъ доре,
Чуьн астарай эн зуьм-зуьме.

Мере хъэз оmore денишире,
Чуьтам васал, эз глэрей догъгьо
Шэх-шэх рихде нуькерегьо,
Вараюсдет эз гуьл доргьо.

Э гешдеки жовонгъоре,
Мере хъэз оmore денишире,
Э жилгъэгъой глэрей догъгьо,
Шоре муьгъбет пур э дуьлгьо.

ДУСД

Дусд эри инсон гьисди мелхьэм,
Дусд бугьо инсон никешуь гьэм.
Э дусд бугьо жиге нибоши ёд,
Хьуьрметиш унжо мибошу зиёд.
Дусдсуьз парандегьош низенуьт гьич пар,
Бигьил бошут э гьер жиге дусдгьо омбар.
Дусди гьэнет инсони, дусди гьуьмуьр жуни,
Дусдсуьз гироруьтгьо рузгьо эри чуьни?
Дусдире гьувот дим бироргьо,
Нисд гердо эз гьуьлом дуьшменигьо.
Эри дусдгьо очугьи дергьойму гьер вэхд,
Эри нэхогьгьо гьопугьош гьисдуьт сэхд.

ШЕЙ СЕБЭХЬИ

Похли-похли, гьэрсэ хуно,
Белгьэм гирде велг, савзере.
Шей себэхьи уьшуьгь мидо,
У шон чуьшме ригаз доре.

Жун гуьл, савзе тозе бире,
Хурде хурек шей себэхьи.
Хуьрд сохденуьт тешнеире...
Мереш э у лап темэхьи.

Ме себэхьгьо диренуьмге,
Э сер савзе шей нуьшдеи,
Гуйге угьо чум ёриге
Ве пуруьтге эшгь хосдеи.

Шей себэхьи, туьни темиз,
Э хумнейтуь гоф гешденуьм.
Мэглэнолуь бошут гьер риз,
Хурег хэлгь бу—ме хосденуьм.

ВАСАЛ Э ДОГЪГЬО

Тегьер гуьзел гуьзелгьо,
Геймиш тегьер глэруьсгьо,
Сес юш тегьер мугъумгьо,
Гьечи васал оmore,
Догълуьгьоре эшгъ доре.

Эз гьер тараф эн догъгьо
Пур рихденуьт чойлегьо,
Рачуьт сес шэх-шэхэгьо,
Гьечи васал оmore,
Догълуьгьоре эшгъ доре.

Жовонгьойму рач гьуше
Эдет хунде, вежесде.
Гуьлгьош э дес ченд десде,
Ини васал омори,
Догълуьгьоре эшгъ дори.

ФУРМУШ НИСЕ СОХДЕ

Э г I уь з е т С. Изгияев

Чуь зу рафди эз кин иму,
Туь имуре гьишди пешму.
Бегем шогьир гьич муьрдени,
У ки хэлгээ дусд хосдени.

Пуьмуьр комос эйчуь биё,
Бурав хубгьо эзи дуьньёгь.
Бегем усдош вир бирени,
Шогьир усдой эн гофини.

Эй шолуми ве эй дусди,
Дестонгхой туь кумег гьисди.
Бегем дусдхогь фурмуш бире,
У э дуьлгьо гье дебире.

ГӀэзизе кук эн хэлгъ бири,
Хэлгъэ туь лап хосдембири,
Бегем хэлгъхогь, хэлгъэ гьишде,
Мирав эри не вогошде.

Э сер лӀгӀэ мугъум вери,
Э хундеки шоре мӀгӀни.
Эйчуь биё эз кор пою,
Дуьл мӀгӀнихун кор не соху.

Нимелитуьт у дестонгьо,
Туь нуьвуйсде сер гирдейгьо.
Гене угьо гьич нимуьруьт,
Гьеммишелуьг гье мизигъуьт.

Нум эн шогъир гьисди одлуь,
Хэлгъиш э у гьисд имидлуь.
Шогъире хэлгъ гӀэзиз дошде,
Гьич вэхд фурмуш нисе сохде.

ГЫСМЕТ ДУХДЕР

Духдер догъум, ме кеширем дерд гъэзоб,
Тегьер эн гъуш э гъэд гъэфес дорем тоб.
Ме лол бируьм, ихдиёрсуьз эй жугъоб,
Пушотегьо гьисмет духдер бу гъечи.

Бебе-деш дерд михундут эришу,
Тозе гӀэил духдериге бу пешму.
Эвлод нихунд денилере эришу,
Пушотегьо гьисмет духдер бу гъечи.

Мигуфдируът нис гуьнжуьсде э духдер,
Бурав хуну, дананию бу звер.
Мигьишд уре эз кор глұьлом бейхэбер,
Пушотегъо гъисмет духдер бу гъечи.

Гоф духдере буёгъ нигуьрд келете,
Нидануьсдуът гъэдуьр дусди муьгъбете.
Нивотову соки ишу гъирьете,
Пушотегъо гъисмет духдер бу гъечи.

Мигуиге эри парче бу совдо,
Мифурухдут духдергъоре, мивосдо.
Рази бируът дуьруьжде пул ки мидо,
Пушотегъо гъисмет духдер бу гъечи.

Нипуьрсируът разименди духдере,
Минкин небу винуь ебо доморе.
Огъил буге пул омборте восдоре,
Пушотегъо гъисмет духдер бу гъечи.

Нивинируът екиш чумгъой глэрсире,
Тегъер лигъоб мигьишд перде кешире,
Мигуиге эдей берде ёсире,
Пушотегъо гъисмет духдер бу гъечи.

Эй екигъо имбуруз бу глэруьси;
Гогъ сес гъовол, гогъ сес ошугъ ве сази,
Энжэгъ глэруьс дердименд бу бирази
Пушотегъо гъисмет духдер бу гъечи.

Согъэ глұьмуьр э зир кели ве тевер,
Э зир эн муьрс ве серкуши эн шуьвер.
Мидомундим лов заруьнжи, жон хэгъер,
Пушотегъо гъисмет духдер бу гъечи.

Темиз бисдо эвр эн гъово селт бирден,
Эз зир эн муьрс хилос бири гъони зен.

Дие нибу лов заруьнжи, дердименд.
Мизоллуньни гьисмет духдер э и девр.

Нисд сенигIэт гьони зенгьо не хунде,
Э гьер коргьо гьинорменди бирмунде.
Гуьлишоне зиндегуни вокурде.
Мозоллуньни гьисмет духдер э и девр.

Тегьер деде шолумире хосдени,
Тегьер духдер дусдире сэхд дошдени.
Тегьер эвлод Ватане у хосдени,
Мозоллуньни гьисмет духдер э и девр.

О, ДЕДЕЙ

О, дедей, тегьер суьрх э пембе,
Э гьечу мидошди ферзенде.
Кеме шев туь ховсуьз не мундей,
Те себэхь ненуйгьо туь хундей.

О, дедей, бири вэхд четини,
Э хуьшде хорундей хьижрони.
Имуре негьишде туь гисне,
Мидошди э герми эн сине.

О, дедей, серлеш дорд мидоге,
Э хьэлов нечогьи миофдоге,
Хуьшдере э гьер ло мизери,
Чоресох баларе миофди.

«О, дедей!»—кимигьо гуфдире,
Э дуьл ю е гоф-чи оmore.
Лап омбор гешденуьт дедере,
Вокурде, бэхш сохут дардгьоре.

О, дедей, ченд эвлод туь гьйшдей,
Гьемере э е чум туь дошдей.
Песг эйчуь балагьо имбуруз,
Кимигьо э шир туь нисдуьт дуз?..

ПЕШМУНИ

Э гIэили недан бируьм,
Э гъэвл гIуьлом недебируьм.
Ве э гъэдуьр бебе-деде,
Недебируьм увэхд гьеле.

Оммо угьо шев те себэхь.
Эри эвлод бируьт чумрэхь.
Шевгьо ховсуьз кем нимундуьт,
Хэсде бире эз дерд-думут.

Имогьойле келе бирем,
Э метлебгьош ме расирем.
Кеширенуьм ме пешмуни,
Эйчуь нисдуьм гIэил гьони.

Бошум кумег бебе-деде,
Зевр гируьм ме хьуьрмете.
Эжеит ишму, бебе-деде,
Вогордунум гъэрд эвлоче.

ЭРИ ДЕРБЕНД

Эри туь хунденуьм мэгIнире,
ТэгIриф доренуьм дусдире.
Туь гьисди, чунь шегьер, гъэдимми,
Эри ме чуьн Ватан гIэили.

Э тегьер эн сэнгъьой садсали,
Тоб дори хэлгъ зурбо четини.
Могъбули ве глэзоб бу гъисмет,
Нике руз, товуши бу ниет.

И шасд сал зиёди азадим,
Хубе руз эдее диреним.
Пушоте туь бири шегьер дерд,
Имогъой гуьллуь богъ гъисд Дербенд.

Кучегъо геймишуьт, чуьн синбогъ,
Эвир ю темизи, чуьн ейлогъ.
Хэлгъьойюш зеки бироруьт,
Гъемиге мозолменд, дуьлшоруьт.

Эри туь хунденуьм мэглинре,
Тэглирфи доренуьм дусдире.
Туь гъисди, чуьн шегьер, гъэдимиди,
Эри ме чуьн Ватан глэили.

ЗИМИСДУ НЕ ВАСАЛ

Зимисду, сэхд гъэгъер вечире,
Бесдебу рэхъ эн васале.
Тегьер бурме тик пичире,
Вэхуьшдебу кулок-зуьглибе.

Хьуьрш зимисду кем-кем поисд,
Зуьглибей кулок хомуш бисдо.
Хьэл бисдо верф, хиникиш нисд.
Асму очугъ, вокурд офдо.

Эжигей верф гуьлгъой доргъо
Сипре ранге гъобул сохдуьт.
Беде дуьлгъо бирегоргъо
Э зимисду ухшешинуьт.

ГІЭЗИЗЕ ХОРИМЕ

Хорире—ме ватан хунденуым.
Хорире, чуын деде, хосденуым.
Хорире сохденим рач геймиш,
Э тегьер эн глэруьс безетмиш.

Хорини эриму берекет.
Хорини шогьод девр ве муьгьбет.
Имуре у хьэсуьл овурди.
Хьисобсуьз инсонгьош суьперди.

О, хори, гьувот туь зурбои.
О, хори, глуьмуьр туь омбори.
Хосденуым ек бошим э гьувот.
Глуьмуьриш дураз бу эн эвлод.

Инсонгьо, хоятгьо ободи,
Нигьилуьт бу э глуьлом беди,
Яралуь бу хори эз бомбгьо,
Пуч бошут шегьергьо ве хэлггьо.

ГІЭРУЬС УРУСИ

Дедей мисохд гузет куке,
Мишуморд у руз-сэглэте,
Кей мерасуь хундеире,
Мивегируь аттестате.

Оммо кукиш верасденге,
Эри хуьшде сохд ю фикир.
Эй вегуьрде сениглэте.
Бурав зуте, небире дир.

Э дуьл дедей дебу мирод,
Эз кук пэхьни у дошдембу,

Воисдембу теке эвлод,
Эз ю дие журо небу.

Бирден е руз нике хэбер,
До э дедей, шори сохде:
— Эри бире ме инженер,
Рафденинуьм эри хунде.

Гъеми шори, гъеми гъирке.
Мисохд дедей шиниренге,
Гъэл гуьрд, моч сохд кук хуьшдере
Де гоф не офд эй гуфдире.

Вэхд giroшд зу. Се сал бисдо.
Е руз когъоз омо эзу,
Е дегъоре вегуьрд гъэдо,
Рафд эй хунде э гъунши зу.

Бэгъдовой эн е ченд гофгьо,
Нуьвуьсдигьо эри деде,
Духдер гъунши лэгIэ гъово,
Гуйге бисдо зугъун гуьрде.

Зениш мэхьтел бисдо бирден.
Эз нокуми чуй бисдо бу?
Эз же омо инжо садан?
— Чуй нуьвуьсди э когъоз у?

«... Хундеире верасденге,
Ниём тэхьно руе хуне.
Дедей, мере гъисди войге:
Инжо эдем зен хосде ме».

Дуьл эн деде бирени хуьрд.
Дедей бисдо дерди-ёси,
Эз гIуьломиш у дес вегуьрд.
Кук нисоху де гIэруьси.

Герме рузгьой гьеминон бу.
Чемодане э дес гуърде.
Е духделе оморебу,
Гэйбе-гэйб у дере куфде.

И келе зен дере вокурд.
Духдериш до э у когъоз,
Э кин гъунши гене у хунд,
Песде вогошд э уревоз.

— ЕгӀни и гьисд вокурдегор,—
Э сер венгесд духдер гъунши.
Инженери мисоху кор,
Воисдени бу кирочи.

Эй ехмиш дуълверовун,
Хьисоб сохде, рази бисдо.
Ве екиге э у товун,
Когъоз куки э дес дегъо.

Гирошденуът рузгъо, мегъгъо,
Шинохденуът дуь екире.
— Мереш гьисди туьре хуно
Э Саратов пире деде.

Эгер суьфде кемихьдибор
Сохдембуге э у деде,
Синемииш мисохд омбор,
Песде дуьл динж бисдо деде.

Гоф нигуфди де зиёди,
Омбор мигуьрд хьуьрмет зене.
Кор хунереш у мивини,
«Мама» уре огол мизе.

Дедей мисохд эзу шори
Ве мигуфди эри хуьшде:

«Миомоге кук ме зур,
Нигьшдуйм гьич кесе хосде».

Омо у руз. Кукиш вогошд,
Мивинуь зен кук тэхьнои,
Эз дуьл деде шори giroшд,
Кук э гьечи оморей.

Сабуьр сохде, песде пуьрси:
—Эхи кук ме туь зен хосдей,
Гуйге юш бу зен уруси,
Песг туь уре не овурдей?

Э ловгьой кук верафд хэнде,
Дедере сэхд гьэл гуьрде.
— У оморей эз ме зуте,
Ини глэруьс э хуне де.

— Шори мере нисди гьэдер!
Эз дуьли ме гьисди глэруьс.
Гердойт ишму деш бэхдевер!
У жун мени, духдер урус.

ВОЙГЕЙ ДУЬЛ

Войгегьо, войгегьо,
ишмунит хьисобсуьз:
Хосденуьм асмуре
ме винуьм домонсуьз,
Чуьшмере ве менге
эеки бэхьс гуьрде,
Гуьлломе оводу
э гьер ло вокурде.
Э пушой дерьёгьго
белкем ме дугь гловуьм,
Э теьгер е чуькле
астарей асмунуьм,

Э гъэриш эл гIуьлом
мереш гъисд войгей дуьл:
Хосденуьм омборте
веровгу гъуьзуьргуьл.

ТЭГРИФИ ДЕВР

Рэхь вокурдет э эвр гъово,
Жевлон зере рузгьо-шевьгьо.
Астарагъой ковре асму,
Тегьер гъунши бирет изму.

Гъэнетсуьзе гъуш пулати,
Жофой желде хэлгъ Совети,
Э эл гIуьлом нишон бурмунд
Ве э космос рэхьэ вокурд.

ГIзил ве пир, гъозор милет,
Гъемме хэлгъгьо тэгIриф дорет
Кук партией эн Ленине,
Игид хэлгъи—Гагарине.

Космонавтгьо—тэгIрифи девр,
Игидгъойму меравт звер.
Миёв у руз э Венера,
Инсон мерав э угIэре.

ЭРИ ПОЧТАЛЬОН

Дуре хэбер, нике хэбер,
Е эз дигъбон, е эз шегьер,
Овурдени эри инсон,
Дервойкуйму, почтальон.

Севгили ме э дур гьисди
Те оmore когъоз дусди,
Мибисдорум ме нигоре,
Почтальон те оmore.

Э душ пуре тогъор вери,
Мидируъмге у оmore,
Те гъопуре у вокурде,
Мирафдуъм куьнд эй вохурде.

Тегьер суьгъде дусд ве мирос
Овурдегор гозит, когъоз
Гьисд эриму почтальон,
Хьэрмэхь эн пир ве эн жовон.

СУЪМБУЪЛ

Э ранг эн суьрх, зерде хьини,
Селигъэлуь э бенд дери.
Гьечуь ве ди бире суьмбуьл,
Буле мэхьсуьл, шори эн дуьл.

Чуьн бикегъо лой-лум доре,
Кими вэхд лос зими бире,
Е вэхдиге туь мивини,
Э сер дерьёг шар гешдени.

Э эшгъэвоз кук, комбайнер,
Мэгъни муьгъбет хунде эй ёр,
Комбайн эн, тегьер геми,
Дурундени мэхьсуьл гьони.

Диренге ме бул гендуьме,
Воисдени тэгъриф дуьм ме:
Жофокешгъой дигъбонире,
Сэхъиб були, хушбэхдире.

БОВОР СОХДЕНУЪМ

У руз, кейки чум вокурде
Э и дуьньёгь дениширем,
Гьеммишелуьг дусди бесде,
Инсонгьоре бирор гирдем.

Эз глэили бовор сохдем
Э ишму ме, одомигьо,
Дануьсденуьм гьэрхунд бирем
Эй вегирде тербиегьо.

Бовор сохденуьм э усдогьо,
Комигьоки вокурденуьт,
Э шофёргьо ве лётчикгьо,
Комигьоки э рэхь деруьт.

Бовор сохденуьм э духдиргьо,
Сохденуьтгьо дур глэзоре.
Э солдатгьой эн серхьэдгьо,
Дошденуьтгьо динжимуре.

Э ишму ме боворинуьм,
Ишмуш э ме бовор сохит.
Эй инсонгьо ме хосденуьм,
Дуь-екире омбар хогьит.

ХЭГЬЕР

Э чодур пичире,
мигуьрди туь ешмэгь,
Сифетиш пэхьни бу,
веди бу чум энжэгь.
Муьгьбет дуьл духдери,
э гьечу бу пэхьни,
Э глэрей инсонгьо—
инсон нисд зен еглни.

Дохьоргъо ве догъгъо
чуьтам лол бируьтге.
Зенгъош ки ужире
эжжэгъ бэхд диретге,
Палаше глэрс зенгъо
пур мисохд чойгъоре,
Пэхьники мигешдуьт
эй дердгъо чорере.

Чуьтаме дуьл иму
несоху шорире?
Чуьтаме эшгъ небу,
эй хунде шогъире?
Э гъэриш син-богъи
гуьзеле улкейму,
Э тегьер буьлдуьрчин,
хунденуьм ме изму.

Ни бесдуьт, ни духут
де лэглэй шогъире.
Пэхьники ни дуьздуьт
духдергъой догъире.
Бегем гъич муьгъбете
дуьдире мидануьт?
Муьгъбете эз гъэд дуьл
векенде нидануьт.

Имугъой, жон хэгьер,
сохденуьм ме шори.
Туь гъисди ударник,
ме гъисдуьм зен—шогъир.
Имуре войгеи,
у войге нисд пэхьни:
Хушбэхде рузгъойму
пур бугу сес мэгли.

ИГИДГЬОЙ ЖОФО

Гаганова нишон бурмунд,
Рафде э пес мунде десде.
Бугеш коргьой десде гурунд,
Сер гуьрд уреш пушо берде.
Гьинор эни зен совети,
Венгесд э дуьл миллионгьо эшгъ
Эн тозе девр у чигьрети.
Э биёвгьо дорени шевгъ.
Изму э гьер куньж эн улкё
Миофи туь уре хуно.
Поисденуьт э е жерге
Желде кукгьо ве духдергьо.
Кумег бире эй еки,
Угьо берде коре пушо,
Эй энугьо гьонун-ники
Гьисди гьони игид жофо.
Э Догьистуш е ченд садгьо,
Авар, лезги, даргин, татгьо,
Тегьер желде Гаганова:
Кор сохденуьт тозе жире.
Войгей иму гьисд шолуми,
Шорте рузгьо овурден,
Войгей иму гене уни:
Девр коммунизм вокурден.

ГІЭТЛУЬІ ДЕВР ИМУ

Э догьгьойму небу гІэдот,
Зенгьо эз мерд жоборд бошут,
Вожей гІэсбе, тегьер гІэтлуь,
Э дес гуьрде, зонгу зенуьт.

Мисохдут гІэйб ве биёбур:
«Зен эз мейду биё бу дур».

Э кул глэсб нэгл, э кул эн хэр
Глэруьс беднум мегошд, хэгьер.

Имугьойле диренуьм ме,
Зенгьо азад бирет гьемме.
Глэсб пулати ве гьуш гьово,
Э дес зенгьо деруьт угьо.

Эдей жесде, эдей жесде,
Тегьер эн гьуш зу паруьсде,
Пура мошин, гуйге пари
Эдей берде юк э дури.

Назушменде дес эн Лиде,
Руль машине муьхькем гуьрде,
Коммунизма эй вокурде,
Гьер жире юк эдей берде.

ПОЭМА

ДУХДЕР ДУЪ БЕБЕ

Э гуъзет 60 сали комсомл

1

Нуувуьсденуьм ме дестоне
Эри Мозол—духдер тати,
Кумег бире эй хэлгъ хуьшде,
Гьинорменди у бирмунди.

Гуъзеле мегъ, э мегъ гьоми,
Емуьшдоргьо геймиш гьисди,
Онгурбогъгьо савзе мохбер,
Дуьл инсоне сохдембу шор.

Жофокеше фэхълей колхоз
Э хъзвесевоз коре мисохд.
Эй вегирде буле бегьер,
Зиндегуни варав звер.

Лап мозолменд бу жовонгьо,
Шоре мэгъни хунде угьо,
Рафдембируьт десде-десде,
Эз кучегьо эри гешде.

Э булутгъо пичи гъово,
Э дерд офдо гъемме хэлгъгъо.
Фашист, немцгъо-довгloхогъгъо,
Э сер Ватан гъов кенд омо.

Рафденуът жовонгъо э довгlo,
Жейле бисдо соймишигъо.
У рузгъо гъич эз ёр нирав,
Игидгъо э торих мерав.

Гъэдимие шегъер Дербенд
Кукгъой юре э женг фуърсо
Нисд бу гуфре беде дуьшмен,
Азад зигъуът гъеме хэлгъгъо.

Жофокешгъой шегъер Дербенд
Деш хъзвеслуь коре сохдуът,
Эй гlэзизигъо бире кумег,
Дуьшменгъоре зу бесгъун дуът.

Э гурунде беде рузгъо
Э пушо бу комсомолгъо,
Расде шовгlo угъо доре,
Борж мибердуът э гъер жиге.

Э жергегъой комсомолгъо
Дебу духдер—нум ю Мозол.
Бебей энугъо рафд э гъовхо
Э суьфдеи рузгъой довгlo.

Гъе эз у руз тегъер жоборд,
Сер гирд жофо кеши Мозол.
У комсомол Ленини бу,
Э пушой эл шовгlолуь бу.

Медсестра э госпиталь,
Э яралуьгъо тегъер хэгъер,

Шев те себэхь не хисире,
Сохдембу у кумекире.

Не кешуьтгу угьо зэхьмет,
Зу соф бире, бурав э женг.
Бигьил куьнд бу руз бесгъуни,
Дуьшмен Ватан нисд бирени.

2

Мозол эз кор вогошдеки,
Пушоре гирд дусд школеи,
Хунденбугьо э уревоз,
Э е школе эз зуреvoz.

— Мозол, туьре эдем гешде,
Эй винире пушой рафде,
Эдем рафде ме э довго,
Кумек бире эй бебегьо,
Дуьшменгьоре эй нисд сохде,
Шолумире эй овурде.

Гоф Яшкере гьетте шинре,
Сифет Мозол зерди зере.
Дуьл ю варафд-фураamore
Гуфди, дусде у дуьл доре.

— У мердини, э женг рафде,
Дуьшменгьоре эй нисд сохде.

Песде Яшке сер тик гуьрде,
Гуфди метлеб дуьл хуьшдере.
— Минет мени, дениш э ме,
Туьни вихде соймиши ме.
Гоф ди мере пушой рафде,
Э гьер рэхьгьо инсон рафде,
Эгер не буриге глов эз беидгьо,
Мирасуьт э мирод муьгьбетлуьгьо.

— Бура, рэхь ник, шор биёвош,—
Гуфди Мозол, дир не сохде
— Бисдоримге гъисмет еки
Миёв эйму рузгьой ники.

— Бебейму гъисд э довгло,—
Мугу Яшке, минет сохде,
— Дедейму мунди тэхьно,
Э хунейму де кес неде,
Хосденуьм эз туь, Мозол, дусд ме,
Глэре-бир сер кеш э дедейме.

— Яшке, дусд ме, бовор сох туь,
Тегьер ферзенд эй дедешму,
Ме мибошум, олхоин бош,
Бесгъундоре, зу вогошдош.

3

Чуьлдуймуьн сал, гъизгъин довгло.
Миоморуьт эшелонгьо,
Э Дербенд яралуьгьо
Лап пур бируьт госпиталгьо.

Мозол шевгьо не хисире,
Не вомунде кор сохдембу.
Бесдембу у яралуьгьоре,
Оммо эз дуьл гирисдембу.

Эз же омо и бедигьо
Э сер келе ве жовонгьо.
У кор мисохд гуьм-гуьм сохде,
Эй сук сохде дорд яраре.

Е яралуь себэхьмунде
Огол зере глов хосдени,

Сер энуре тик вегирде,
Мозол глове декирдени.

Согъ сифет ю бу пичире
Э верфлуье сипре жоне,
Энжэгъ ловгьо веде бируйт,
Тегьер тешне глов фубердуйт.

Диеш дердлуь Мозол бисдо,
Дугълей эн глэрс эз чум офдо,
Генеш у дуьл хуьшдере до,
Эй яралуь кумек бисдо.

Хэйли рузгьо giroшдени,
У яралуь сер гирдени,
Евош-евош эй бире соф,
Дуьл эн Мозол бирени шор.

Яралуь чум вокурденге,
Э сифет Мозол сэхд дениши,
Эз зуревоз мигуиге
У Мозоле шинохдени.

Сер гирд э ёр эй овурде
Эже дири у Мозоле.
Бирден э ёр энү омо,
У гурунде беде гьовхо,
Эз ёр фурмуш гьич нибугьо,
Дусд ю жуне норевугьо,

4

4) Пуч сохдембу инсонгьоре.
3) Сухундембу хунегьоре,
2) Гье шишире оморембу,
1) Увэхди дуьшме гужлуь бу,

Эй Таганрог келе гъовхо,
Лап хунлuye гирошдебu,
Ферзeндгъой эн чeнд миллетгъo,
Тегъер эн мерд женг бердембу.

Дусде хъовир эн Николай,
Нисон—ферзeнд Догъистони,
Э е жерге гъовхо берди,
Дуь согъэ сал, бирор бири.

Э Таганрог женг бу келе,
Беде яралуь Нисон бисдо,
Коле уре гъужогъ зере,
Зу ведеберд эз гъэд гъовхо.

Увэхд Нисон суьсд гъолок бу,
Эй гоф сохде муьгълет небу,
Э гъултугъ у десе доно,
Сирот вегирд э Коле до.

Энжэгъ дуь гоф увэхд гуфди:
«Шегъер Дербeнд э Догъисту...»
Коле уре дуз вараси,
Шовгъло доре, дусде, мугу:

«Олхоин бош, гъэзизе дусд,
Согъ мундумге, ёгъин мирам,
Эз жун меш уре дуьруьсд,
Тегъер бебе ме мидорум».

Коле дусде гъовре сохде,
Э гъоврей эн бирори,
Дарафд э женг эй борж бердe,
Гъэгър хун эн дусд э дуьл дери.

Нетерсире у эз гъэжел,
Телеф мисохд дуьшменгъоре,

Э лап беде жигей эн женг,
Дешендембу у хуьшдере.

У руз угьо сэхд поисде,
Таганроге гьэлхэнд дошдуьт,
Энжэгь буйругь оморенге,
Песо угьо вогошденуьт.

Немцгьо гьеле гужлуь бируьт.
Те Кавказиш расиренуьт,
Оммо Коле у сироте
Э гьултугь ю глэзиз дошде.

Глэре-глэре вегирдембу,
Тимор сохде, гирисдембу,
Э ёр дусде у овурде,
Эй ю глэрсгьо рихундембу.

Э хоригьой догьгьой Кавказ,
Э беде женг дери е дес
Коле бисдо сэхд яралуь,
Эз хуьшде уре хзбер небу.

Э госпиталь шегьер Дербенд,
У э хуьшде дироморе,
Вохурд э ю куьнде чигьрет,
Гье у туьтем огол зере,
Эз сестра пуьрсирени,
Мундиге согь когьозгьой ю,
Зури овурде гьишдени,
Тигьэт вини сироте у.

Коле увэхд ёгьин дануьсд,
Нисон бебей эн Мозоли.
Дуьл ю бисдо диеш гурунд,
Эз чумгьош глэрс бисдо тигьи.

Оммо фикир, дерд дуъл юре,
Недануьсд очмиш сохде.
Воисд уре зу соф бире,
Гъэгр хун дусде ведешенде.

Мэглумсуюз вэхд пушо рафде,
Сер гирд Коле эй соф бире.
Глэре-глэре у вэхуьшде,
Минуьшд э сер эн пенжере.

Гъетте Мозол дироморе,
У мибисдо диеш гъэмлуй,
Э дуъл дегъо фикиргъоре,
Воисдембу очмиш соху.

Оммо гъичиш не гуфдире,
Мигуфди у э дуъл хуьшде:
«Беге мибу и чумгъоре,
Рэхъм не берде, глэрслуй сохде».

Не дануьсде бигъил зигъуь,
Чумгъо эз глэрс тар не бошу.
Раче жейрон эн догъире,
Гловуни эй гъэмлуй сохде.

Е руз Мозол э кор омо,
Гъэмлуй бируьт энун чумгъо,
Веди бу, ки уре дерд бу.
Сифет энун бу фикирлуй.

Коле пуьрси эзу зури,
Эйчуь гъечи у гъэмлуйни.

«Лелей Коле ченде гуюм,
Ме э кифлет е тэхноюм.
Э дуъл ме ченд дердгъо дери,
Одохлуй ме э довглон,

Вегирдем ди когъоз эз у,
Бири гуфре сэхд яралуь.»

Эз чум ю глэрс тигъи бире,
Зиёд сохде Мозол гуфди:
«Дие бебеш нисди мере
Э женг довгло уш ки муърди».

Инжо лерзи жендек Коле
Ве пуърси у дир не сохде:
— Чутьтам муърди эн туь бебе,
Эз же эхи туь дануьсде.

— Омори когъоз пуч биреи,
Мэглумсуйзи, гъовреш нисди.

Де тоб недо инжо Коле,
Вегирд эз гьултугь сироте.
Дениши у э сиротиш,
Э глэрсгьой чумгьой эн Мозолиш,
Эз чумгьой мерд тэхьле глэрсгьо,
Э инжиге тигъи бисдо.

До э духдер у сироте,
Ихдилот сохд гъозиере:

—Тегьер игид Нисон дусд ме,
Э гъэд гъовхо нори жуне
Э Таганрог гъовре бири,
У э гъоврей эн бирори.
Дуъл ди хуьшдере, духдер ме,
Бигьил ебо соф бошум ме,
Мирам э женг дир не сохде,
Гъэгъре эри ведешенде.

Ме эз довгло мивогошдуьм,
Эй туь бебе ме мибошум,

Бесгун доре вэхшигоре,
Мисохим селт нисд угоре.

Одохлуйтуш мивогошду
Диеш шорте рузгьо мибу.

Оммо Коле хэберсуз бу,
Эй довго глэмели небу.

Гьеммишелуыг беде яра,
Овурд эй ю шуькестире,
Духдиргьо дуыл дорембируът,
Суре э у нигуфдируът.

Оммо пушой селт соф бире,
Дануьсд Коле ёгьинире,
Инжо бисдо у фикирлуь,
Недануьсд у де чуь соху.

Минет мисохд э духдиргьо,
Э женг рафде бигьилуь угьо,
Мерг венгенуь э дуьшмегьо,
Гъгьр эн дуьле ведешенде.

Нэгл, не гьшдуът уре рафде,
Глэмели небу эй женг сохде.
Нуьшдембу сер гьуз гирде,
Глэре недоре , гьэм кешире.

Мозол уре гьечи дире,
Гуфдирени: «Лелей Коле,
Эйчуь гьечи фикирлуьнит,
Могьбул, сергьуз гье нуьшденит?»
Э ён Мозол у куьнд нуьшде,
Ихдилот сохд гьозиере,
Э и довго селт нисд бирет,
Эн Николай согъэ кифлет.

Э дуре дигь Украины,
Суьфде бомбгьо офдореки,
Темиз бири эз руй хори,
Уре екиш де не мунди.

Бебе ве дедей ю муърдет,
Зен ве кукеш немцгьо куьшдет,
Гьони нисди уре кифлет,
Эже бурав, нисди муьгьлет.

Мозол тигъэт денишире,
Гуфди: «Месох фикир леле,
Пой туь инжо эй зигьисде,
Э жигей бебе эй ме бире.»

Коле бегьем соф не бире,
Мозол уре берд э хуне,
Мидениши тигъэт э у,
Нигьишд уре фикилуь бу.

Коле дуьл ю лап битоб бу,
Э кор рафде воисдембу.
Зури офде фенд эн коре,
Сер гирд жофо эй кешире.

Э колхоз у дарафдени,
Тегьер жоборд кор сохдени,
Жигей Нисон дусд хуьшдеде,
Гирдени у желдлуь бире.

Э госпиталь кор омбар бу,
Мозол эз кор дир миомо,
Коле зуте оморембу,
Чой, хурекиш у мивено.

Чуьш эй сохде у хьозур бу,
Токи Мозол дердлуь небу,

Оммо Мозол гъэґри бире,
Нигъишд сохде кор хунере.

Е руз Коле эз кор омо,
Зен эн гъунши когъозе до,
Вегирденге когъозе у,
Шори юре гъэдер небу.

Зури хурек хьозур сохде,
Суьфрере у дешендени,
Э пушой гъопу у рач нуьшде,
Мозоле гузет сохдени.

Гьетте Мозол куьнд оmore,
Гуфдирени зури Коле:
—Гьери вежегь е дес винуьм,
Шоре хэбер туьре мидуьм.

—Лелей Коле, гу зу бура,
Чуь хэбер туь миди мере?

—Гьевел вежегь, пезде гуюм,
Мереш воисдени винуьм,
Чуьтаре туь вежегьисдеге,
Шоре хэбер оmoreнге.

Чумгьой Мозол гьэрслуй бире,
Гуфди у: «Жон лелей Коле,
И ченд салгьо не вежесдем,
Тегьер юреш фурмуш сохдем...»

«Нэґ, духдер ме, туь межегьи
Эз шори Яшке соф бирей,
Одохлуйтуь селт соф бире.
Гене эдей гьовхо берде».

Дуъл эн Мозол лап шор бисдо,
Когъозе у ченд гиле хунд,
Белки гъисди уреш бэхд ю,
Мивогошду одохлуй ю.

Гіэзизе кукгъой Ватан,
Бесгъун доруът дуьшменгъоре,
Гъовхо берде тегьер аслан,
Овурденуът азадире.

Э жергей эн жобордгъо,
Кук Дербенди Яшкеш дебу,
Э лулей эн гуьрге-вэхьшгъо,
Угъо суре доноребу.

Зу лов бисдо хэбер шори,
Э Дербендиш омо раси,
Э игидгъо эй вохурде,
Гъемме эдет хьозур бире.

Э у гіэре бебе-духдер,
Гъэдерсуьз бире дуьлшор,
Коле ферзенд украини,
Мозол духдер эн татини.

Тегьер миглід хунегъоре
У руз Мозол вараюнде,
Гъуле э гъул бебе доно,
Э вокзол Дербенд фурамо.

Бируът инжо согъэ жэгмет,
Ченд десдегъо зерегоргъо,
Геймиш бируът тегьер хэлглат,
Оморембу сес гъовогъо.

Мивежесдуът гъуле гирде,
Гъэдер небу шори хэлгъэ,

Поезд э вокзол диromo,
Игидгьо э перрон фурамо.

Дуь-екире гъэл мигирдуьт,
ГӀэрсгьой шори мирихундуьт.
Яшке зури фураморе,
Офдени у ёр хуьшдере.

Гъэл гирд ёре эз дуьли у,
Сэхд моч сохде эз ловгьой ю,
У бу суьфдеи моч эн муьгьбет,
У бу васал зиндегуни,
Эз четини гиросде бэхд,
Лап ширин бу эй дуьл гьони.

Муьгьбетлугььо жейле бире,
Томоше сохд дуь-екире,
Мозол гирде дес Яшкере,
Шинох сохд у не Колере.

Гьерсе еки гьул доноре,
Варафденуьт э лой хуне.
Зури кура бисдо дусдгьо,
Хэгьер-бирор ве шинохгьо.

Э сер суьфрей келе ники,
Нуьшденуьт дусдгьо гьеммееки,
Пейлей шори декирденуьт,
Э согьи еки рач хурденуьт.

СЕРНОМЕ

Стихиго

Учитель	4
Астарейме	5
Инсонго	6
Э сер гъоврегой Пискарев э Ленин- град	6
Нис воисде мере дие	7
Шекуьл бебе	8
«Духдер догъум...»	10
Несиглэт деде	10
Биренуьт бебегъош	11
О, Ватанме!	15
Глэзизе партия	16
Шегьер Ленин	16
Дор э сер билогъ	17
Э сер гъоврей деде	18
Хогъ Ватане	18
Нисе муьрде	19
Ловой деде	19
Вэхд жовони	20
Мере хьэз оmore	21
Дусд	22
Шей себэхьи	22
Васал э догъго	23
Фурмуш нисе сохде	23
Гъисмет духдер	24
О, дедей	26
Пешмуни	27
Эри Дербенд	27
Зимисду не васал	28

Гэзиге хориме	29
Гэруьс уруси	29
Войгей дуьл	32
Тэгрифи девр	33
Эри почтаьон	33
Суьмбуьл	34
Бовор сохденуьм	35
Хэгьер	35
Поэма	
Духдер дуь бебе	40

Для среднего и старшего школьного возраста

Зоя Семендуева

УЧИТЕЛЬ

на татском языке

Редактор	Художественный
Б. Сафанов	редактор
Художник	Е. Омельченко
Т. Сулейманов	Технический редактор
Корректор	А. Масандилова
А. Семендуев	

Сдано в набор 26.03.81. Подписано в печать 15.06.81.
Формат 70×90¹/₃₂. Бум. типогр. № 1. Журнально-рубленая
гарнитура. Печать высокая. Усл. п. л. 2,05. Уч.-изд. л. 2,16.
Тираж 1000. Зак. № 316. Цена 10 к.

Дагестанское учебно-педагогическое издательство Гос-
комиздата ДАССР, Махачкала, ул. Маркова, 32

Типография им. С. М. Кирова Госкомиздата ДАССР,
Махачкала, ул. Маркова, 51.

ГЪЭЛЕТН

Стр.	Нуувуеде омор э зофруи чорриз	Хунде герекн
44	Пуч сохдембу инсонгоре. Сухундембу хунегоре, Гье шишире оморембу, Увэхди дуьшме гужлуй бу,	Увэхди дуьшме гужлуй бу, Гье шишире оморембу, Сухундембу хунегоре, Пуч сохдембу инсонгоре.

Цена 10 коп.

УЧИТЕЛЬ

Татский язык